

БАХТ ҚУШИГА МИНАЛГАН ИНСОН

Норхўрозов Қ.

Ҳайкалторош

Ўзбекистон Бадиий Академияси

Ўктам Махмасобирович Мавлонов 1962 йилнинг 19 ноябрида Қашқадарё вилояти, Чирокчи туманидаги Кўкдала совхозида жойлашган Сўфи қишлоғида туғилиб вояга етган. Ўктамнинг илмга интилувчи, маърифатли, зиёли инсон бўлиб вояга етишида оила муҳити катта ўрин тутганлигини алоҳида эътироф этишим керак.

Ўктамнинг отаси Махмасобир ака Мавлон бобонинг тўнгич фарзанди бўлиб, бизга она авлод қариндош (Мавлон бобонинг акаси Давлат бобонинг кизи Салҳа момо менинг онажоним бўлган) ҳисобланади. Илмли инсонларни кадрлайдиган Мавлон бобо катта ўғли Махмасобир акага Олий таълим олиши учун барча шароитларни яратиб берди. Махмасобир ака қишлоғимизда биринчилардан бўлиб Тошкентда институтга ўқишга кирган бахтли инсонлардан эди. Низомий номидаги Педагогика институтида филология факультетида ўқишни тугатгач, Махмасобир ака киндик қони тўкилган қишлоғига қайтиб, қишлоғимиздаги ўрта мактабда она тили ва адабиётдан дарс бериб келди. Махмасобир ака туманимизда таникли педагоглардан бўлиб, мактаб директори лавозимида ҳам ишлади, олис қишлоқда ёш авлодга билим, таълим ва тарбия беришда фидокорона меҳнат қилиб, элу-юртнинг зиёли ва ҳурматли инсонларидан бўлиб келди.

Ўктамнинг онаси Ойшаҳар момо бизга ота авлод қариндош бўлиб, халқ оғзаки ижодидан, адабиётдан яхшигина хабардор аёл эди. Уй бекаси бўлиб, бир умр фарзандлари ва набиралари тарбияси билан шугулланган Ойшаҳар момо тўққиз фарзанднинг бахтли Онаси бўлиб, тўнгич фарзанди Ўктамнинг тарбиясига алоҳида меҳр билан эътибор қаратиб келар эди. Ўктамнинг адабиётга, тарихга қизиқишида Онасининг эртақчи момо бўлгани, халқ дostonлари, маталларини қизикарли қилиб фарзандларига етказиб бера олгани ҳам муҳим ўрин тутганлиги аниқ.

Махмасобир ака она тили ва адабиёти ўқитувчиси бўлгани сабабли уйларида тез-тез қишлоқнинг зиёлилари, ўқитувчилар йигилишиб, шеърлар, дostonлар айтилар ва албатта шахмат тахтасида кескин «жанглар» бўлиб ўтарди. Ўктамжоннинг адабиётга қизиқиши ота мерос бўлиб, 4-5 ёшидаёқ савод чиқариб, эртақларни, халқ дostonларини, шеърларни мустақил ўқиб, ёд олиб уйидаги йигинларда, кейинчалик қишлоқдаги тўйларда айтиб берарди. Қишлоқ аҳли бундай миттигина боланинг хотирасига, зеҳнига тасаннолар айтишар, биз катта болалар - амакилари, тогалари унинг бу қобилиятига ҳавас билан қарадик. Мени айниқса ҳали мактабга ўқишга бормаган Ўктамжон томонидан Пушкиннинг «Поп ва Балда ҳақида қисса» номли ҳажман йирик дostonни ёд олгани ҳайратга солганди.

Мен ўша пайтларда мактабда 6-синфда ўқир эдим. Адабиётга бўлган қизиқишим, ҳавасим Ўктамжон туфайли янада кучайиб кетганди. Ўша болалик давримни эслар эканман қалбим қувончга тўлади, ўзгача бир завқ ва фахр туяман.

XX асрнинг 80-йиллари бошларида, мен Тошкентда театр ва рассомчилик институтида ўқишни тугатишим арафасида, Ўктамжон Тошкентга ўқишга келгандаёқ, бу йигит келажакда катта олим бўлса керак, деган фикр ҳаёлимдан ўтганди.

Мана орадан анча йиллар ўтди, замон ўзгарди, тизим ўзгарди, одамлар ўзгарди. Ўктам Мавлонов бугун таниқли тарихчи олим, профессор. Лекин, бугун Ўктам билан суҳбатлашиб унинг болалик туйғулари, содда ва самимийлиги йўқолмаганини кўриб қувонаман. Йирик тарихчи, профессор бўлсада шеърятга, адабий меросга, ўзбек ва дунё адабиётининг сара асарларини ўқишга, ўрганишга бўлган қизиқиши янада ортганини унинг уй кутубхонасидаги асарларни кўриб икром бўламан. Дунё адабий мероси билан танишлиги унинг Ватанимиз тарихини, дунё халқлари тарихини тўғри талқин қилишида, хайратда қоларли бағрикенглик туйғуларига эга бўлишида ҳам катта ўрин тутган, десам хато бўлмаса керак.

Ўтган асрнинг 90-йиллари иккинчи ярмида, биз ўз гуруҳимиз билан «Алпомиш» достонининг 1000 йиллиги юбилеи арафасида, Термиз шаҳрида Алпомишга ўрнатиладиган ҳайкални яратиш бўйича танловда катнашиб юрган даврларимизда, Ўктамжон билан кўп суҳбатлашганман. Унинг Қўнғирот қавми, уларнинг турмуш тарзи, кийимлари, урф-одатлари ҳақида берган маълумотларини миннатдорчилик билан эсга оламан. Танлов голиби бўлиб, биз ясаган Алпомиш ҳайкали Термиз шаҳрида, Алпомиш боғида ўрнатиладиган Ўктамжон чексиз қувонч билан биринчилардан бўлиб табриклагани ҳали ҳамон эсимда. Умуман, Ўктамжон менинг устахонамга тез-тез келиб туради, ясалаётган ҳайкалларим эскизлари билан танишиб, фикр билдириб мени янги-янги асарлар яратишга ундаб туради.

Ўктам Мавлонов бугун 60-ёшни тўлдириб турибди. Ўктамжоннинг кутлуг юбилеи кунларида унинг болалигини эсга олдим, болалигидаги биз билган орзулари ушалганини кўриб қувониб турибман. Ўйлайманки, унинг орзулари кўп ва ҳаётда эришиши керак бўлган илм чўққилари ҳали олдинда. Аллоҳ Ўктамжонни илмини зиёда, мартабасини янада баланд қилсин, дея дуога қўл очаман.

ВАҚТ БИРЛИКЛАРИ ВА ЎЛЧАМЛАРИ

Аминов Б.Б.

т.ф.д., доц.,

Ўзбекистон Миллий университети

Вақт замоннинг бир миқдори, у тез ўтади ва уни тўхтатишнинг ҳам имкони йўқ. Биз шу учун ҳам вақтни ганимат билиб, унинг ҳар бир сонияси, дақиқасидан унумли фойдаланишимиз керак. Қуръони каримнинг 103 сураси